

4. Починок Ю. Індивідуально-авторська пунктуація у творах Василя Махна.
URL: <http://pochynok.at.ua/>

5. Філінюк В. Авторська пунктуація як стилістична ознака ідіостилю Емми Андієвської. Кам'янець-Подільський, 2007. Вип. 14. Т. 2. С. 248–254.

Плісс А.

– вчитель I категорії, старший вчитель Краматорської
загальноосвітньої школи I–III ступенів № 17

УДК 811.111-26:81'373.612.2

**ЕКСПЛІЦИТНО НЕМАРКОВАНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СПІРНОСТІ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

У статті подано експліцитно немарковані засоби і прийоми вираження спірності на матеріалі творів англійського письменника У. С. Моєма. Усебічно вивчено фонетичні, морфологічні, синтаксичні мовні засоби в контексті діалогу-суперечки та стилістичні засоби аргументаційного та контраргументаційного дискурсу.

Ключові слова: дискурс, діалог-суперечка, мовні засоби, стилістичні засоби, аргументація, інтенсифікатори.

Плісс А.

– учитель I категории, старший учитель Краматорской
общеобразовательной школы I–III ступеней № 17

**ЭКСПЛИЦИТНО НЕМАРКИРОВАННЫЕ СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ
СПОРНОСТИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ**

В статье рассмотрены эксплицитно немаркированные средства и приемы выражения спорности на материале произведений английского писателя У. С. Моэма. Всесторонне изучены фонетические, морфологические, синтаксические языковые средства в контексте диалога-спора и стилистические средства аргументативного и контраргументативного дискурса.

Ключевые слова: дискурс, диалог-спор, языковые средства, стилистические средства, аргументация, интенсификаторы.

Pliss A.

– Teacher of the 1st qualifying category, Senior Teacher, Comprehensive
School 17, Kramatorsk

**EXPLICIT UNMARKED MEANS OF EXPRESSION OF DISPUTE
IN THE ENGLISH LANGUAGE**

The article gives explicit unmarked means and methods of dispute expressing on the material of W. S. Maugham's novels. Comprehensively studied phonetic, morphological, syntactic language means in the context of the dialogue-dispute and stylistic means of argumentative and contrargumentative discourse.

Key words: discourse, dialogue-dispute, language means, stylistic means, argumentation, intensifiers.

Постановка проблеми. Сучасне звернення лінгвістів до діалогу в цілому і до діалогу-суперечки зокрема в значній мірі обумовлено тим, що в діалогічному мовленні мова більш явно висловлює своє призначення як знаряддя комунікації. Комуніканти реалізують певний

розумовий зміст завдяки мовним висловлюванням. Якщо в процесі діалогу зусилля співрозмовників спрямовані на підтримку особистої точки зору та руйнування позиції співрозмовника, виникає суперечка. У мові існують засоби зняття протиріччя, конфліктності, яка останнім часом поширюється в суспільстві. Таким чином представляється актуальним досліджувати мовні і стилістичні засоби вираження спірності.

Аналіз останніх досліджень. Діалогічна мова була і залишається предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних мовознавців, таких, наприклад, як Л. В. Щерба, М. М. Бахтін, Л. П. Якубинський, А. П. Алексєєв, С. І. Поварнін, Т. В. Колшанський, О. А. Івін, Ф. Хундснуршер, Т. А. ван Дейк, роботи яких пов'язані з розробкою проблем комунікативної лінгвістики.

Проте дотепер недостатня наукова систематизація такої категорії як діалог-суперечка і засобів її вираження в англійській мові обумовлюють **актуальність** даного дослідження.

Метою пропонованої статті є комплексний опис експліцитно немаркованих засобів виразу спірності, механізм та умови їх функціонування. Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**: 1) ідентифікувати і відібрати контексти аргументативного дискурса з прагматичним значенням спірності; 2) на базі творів У. С. Моема, залучених нами до аналізу, визначити мовні засоби вираження спірності.

Виклад основного матеріалу. Діалогічна єдність є організованим, закритим ланцюжком речень, що складають єдине висловлювання. Цілісність його складових (когерентність) проявляється одночасно у вигляді структурної, семантичної і прагматичної цілісності, які співвідносяться між собою як форма, зміст і функції. Діалогічний текст трактується таким чином як «організована за змістом (семантика) сукупність фраз і фразових єдностей, між якими є значущі відносини» [5, с. 120].

Відзначимо, що мовні засоби, що виражають спірність, охоплюють усі мовні рівні: фонетичний, граматичний, лексичний, семантичний, стилістичний. Звісно, що мова ситуативно задається і факторами поза лінгвістичної реальності. Ці фактори визначають її смислові та прагматичні параметри, тобто мовні одиниці отримують смислову визначеність лише в ситуації, в контексті. Розглянемо детальніше експліцитно немарковані засоби виразу спірності.

1. **Фонетичні мовні засоби.** Під час суперечки людина збуджується і, таким чином, порушується її індивідуальне співвідношення мови та мовчання, внаслідок чого мова комунікантів стає емоційно забарвленою, бо «напруга служить енергетичною базою діалогу» [4, с. 13]. Інтонація мови набуває емоційного відтінку, що приводить до прискорення темпу мовлення, підвищення тону, зміни

словесного і фразового наголосу. Нерідко ненаголошені слова, набуваючи особливого значення для мовця, стають наголошеними і навпаки. З цією метою автор книги використовує інший шрифт: **«What are you talking about?»** [12, с. 208] Внаслідок хвилювання або бажаючи перебити опонента фрази співрозмовників можуть бути незавершеними: **«I thought, I thought...»** [15, с. 87] лише каже головна героїня роману У. С. Моема «Візерунковий покрив», але з контексту читачеві все зрозуміло.

Для уточнення інформації під час суперечки слухаючий може перезапитувати або задавати питання-відлуння (echoing questions) [7, с. 235]: **«Give me fifteen pounds a week and I'll believe you. – Fifteen pounds a week?»** [12, с. 53].

До особливостей діалога-суперечки відносять і «сповільненість» мови, що проявляється у значній кількості обмовок між співрозмовниками, вживання слів-паразитів, невербальних сигналів (*ah, brr, mm*), що також свідчать о хвилюванні під час діалогу, спонтанності висловлювань та відсутності часу на їх корекцію.

2. *Морфологічні і синтаксичні мовні засоби.* Діалог-суперечка характеризується інформаційною, полемічною та емоційною напругою, що проявляється в достатку морфологічних і синтаксичних засобів, властивих розмовній емотивній мові. Слід відзначити, що, сперечаючись, комуніканти не завжди контролюють «граматичну відміченість висловлювань» [2, с. 270], тому спектр відхилення від граматичних норм в мові в діалогах-суперечках досить значний.

До морфологічних особливостей діалогу під час суперечки слід віднести той факт, що у відповідь на питання з попередніми негативними реченнями для виразу незгоди з співрозмовником вживається слово *yes*: **«Hulloa? You haven't been in front, have you? – Yes. – But you were in front two or three years ago»** [12, с. 220].

Неспеціалізованими метакомунікативними сигналами підтримки суперечки є звернення, вигуки, стереотипні семантико-синтаксичні комплекси або «експликативні вступні елементи» [9, с. 82] типу *You see, I mean, I say, You know*: **«Oh, he wouldn't. He's not that sort of man. You see, he's by way of being a gentleman»** [12, с. 73]. До даної категорії також відносять вигуківі фразеологізми типу *God, Lord, Christ, Jesus, Heaven knows*, які, в залежності від ситуації можуть передавати як позитивні, так і негативні емоції комунікантів (**«That's a rotten thing to say, Julia. God damn it, I am a gentleman»** [12, с. 71].)

Для підтримки спірності на синтаксичному рівні мовці часто вживають речення з відсутністю дієслів. Головним призначенням бездієслівної конструкції є оціночна характеристика осіб або предметів, які називають з точки зору їх якостей, властивостей, специфічних рис: **«Ability? What nonsense!»** [15, с. 107] Типовим для розмовної мови в цілому і для діалогу-суперечки зокрема є наявність еліптичних речень.

Критерієм для класифікації еліпсиса є його залежність від контексту [8, с. 183]. Семантико-синтаксичний зв'язок еліптичних речень з навколишнім контекстом може бути представлено антиценденцією («*I think that's rather decent of him, don't you? – Decent?*» [15, с. 85]), постценденцією («*Why not? – He isn't the sort of man to that sort of thing.*» [13, с. 239]) або двостороннім типом зв'язку.

Слід зазначити, що для діалогу характерна висока частотність питальних речень, серед яких риторичне питання як сильний засіб експресивного синтаксису є найбільш розповсюдженим в сперечаннях. Він активізує увагу, підсилює враження, підвищує сприйнятливність слухача. «*What are you talking about? – Oh, what's the good of beating about the bush? How could I ask a decent girl to marry me? I'm not but a kept boy and, God knows, you have good reason to know it*» [12, с. 208]. Як ми бачимо з прикладу послідовність риторичних запитань сприяє напрузі, що веде до наростання комунікативного динамізму і таким чином посиленню спірності.

3. *Стилістичні засоби.* Мова комунікантів під час суперечки часто дуже емоційна та експресивна. Щоб переконати опонента, обґрунтувати свою тезу, надати оцінку вживаються різноманітні стилістичні прийоми і засоби, слова-інтенсифікатори [3] (pretty, sweet, really, awfully), емфатичне do, визначений артикль у таких виразах, як the very, the only, the devil: «*What the devil d'you mean by that?*» [12, с. 170] Під час суперечки для підсилення висловлювання аргументатора в ролі інтенсифікатора може виступати гіпербола: «*It's a chance in a thousand, and I think it would be madness not to take it*» [12, с. 71]. У випадку поєднання гіперболи з антитезою сперечання посилюється, а аргументи стають більш вагомими: «*In that case I don't see why you hesitate. You have everything to gain and nothing to lose*» [14, с. 113].

У ролі інтенсифікатора використовується і літота, але з метою ослабити, применшити властивості особи або предмета: «*Only a woman knows what a woman can do. – That's not a bad line, Dolly. We shall have you writing a play next*» [12, с. 171]. Літота як засіб риторичного умовчання пом'якшує висловлювання, вказує на стриманість, обережність в судженнях, що особливо характеризує мовний етикет англійців, а тому «цікава своєю національною специфічністю» [6, с. 63].

Метафоричні вирази підвищують емоційний вплив на адресата і також широко розповсюджені в діалогах-суперечках. Вживаючи метафору, людина враховує знання свого партнера по комунікації, виходячи з набору загальних попередніх знань з метою бути зрозумілим. Завдання слухаючого – виявити з набору загальних знань відповідні контексту та адекватно прореагувати.

До широко розповсюдженого стилістичного засобу, що вживається в діалогах-суперечках, слід віднести порівняння, універсальний

експресивний засіб [10, с. 272]. Порівняння часто використовують як в аргументативному дискурсі («*It was absurd to be jealous over her. She was like a clear deep pool in a forest glade into which it's heavenly to plunge...*» [11, с. 236]), так і в контраргументативному дискурсі («*Oh, nonsense. She's as strong as a horse and she's in the best of health*» [12, с. 169]).

Суперечка між комунікантами може бути виражена також за допомогою іронії, яка являє собою не суто мовну, а переважно естетичну категорію і може бути виражена за допомогою низки лінгвістичних засобів: фонетичних (тону, інтонації), лексичних, синтаксичних, стилістичних. «*Oh, dearie, you're doing me an injustice*» [12, с. 50]. У наведеному прикладі антрепренер Джулії Ламберт із роману У. С. Моема «Театр» вживає зменшувальний суфікс *-ie*, що і надає реченню іронічний відтінок.

Одним з розповсюджених стилістичних прийомів під час суперечки виступає перерахування. Цей прийом використовується у випадку, коли комунікант має намір акцентувати увагу опонента на певній частині свого висловлювання: «*But it wasn't the real me. I'm not that hateful, beastly, lustful woman*» [15, с. 253].

Сперечаючись, кожен з комунікантів намагається довести свою точку зору, обґрунтувати свою думку, звернути на неї увагу реципієнта. З цією метою часто вживається анафора, яка разом з градацією сприяє підвищенню емоційності висловлювань: «*I know no one who wouldn't think me a nuisance. I know no one who cares a row of pins if I'm alive or dead*» [15, с. 183].

Діалог-суперечка є активною взаємодією партнерів по комунікації, де висловлювання кожного з опонентів будується в залежності від висловлювання іншого, а «всякий сперечальник виступає як аргументатор» [1, с. 66]. В аргументативному дискурсі часто використовуються ідіоматичні вирази («*Don't beat about the bush, woman. Tell me what you mean*» [3, с. 140]), кліше («*I wouldn't trust him an inch*» [3, с. 9]), приказки та прислів'я («*...If you're even a tolerable actor it's due to me. After all, the proof of the pudding's in the eating...*» [12, с. 221]), додаючи мові сперечальників виразність, експресивність, афористичність та ще більш підсилюючи аргументативну силу висловлювань, що, звісно, впливає на високу частоту їх використання.

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

1. Експліцитно немарковані мовні засоби набувають значення спірності лише у певному контексті.

2. Контекстно пов'язані мовні засоби виразу спірності охоплюють майже всі мовні рівні:

– фонетичний: зміна словесного і фразового наголосу та інтонації, «сповільненість» мови, перезапит, «незавершеність» фраз;

– морфологічний: редукування граматичних форм, відхилення від граматичних норм, широке вживання вступних елементів, вигуків та вигуківих фразеологізмів;

– синтаксичний: наявність бездієслівних конструкцій, еліптичних речень, риторичних питань.

3. Для посилення емоційного впливу на співрозмовника з метою придання висловлюванням більшої переконливості широко вживаються різноманітні стилістичні засоби і прийоми.

Література

1. Алексеев А. П. Аргументация. Познание. Общение. Москва: Изд-во МГУ, 1991. 150 с.

2. Бондарко Л. В., Вербицкая Л. А., Мартыненко Г. Я. Прикладное языкознание: учебник. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996. 528 с.

3. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва: Наука, 1985. 228 с.

4. Ильина И. А. Диалогичность научной речи. *Диалог: лингвистические и методические аспекты*: сб. научн. тр. / ред. З. Н. Афинская. Москва: Изд-во МГУ, 1992. С. 6–30.

5. Пфютце М. К. К вопросу о диалогических единствах интра- и экстралингвистических факторов при коммуникативно-функциональной интерпретации поэтических текстов. *Лингвистика текста и обучение иностранным языкам*: сборник научных статей / отв. ред. В. А. Бухбиндер. Киев: Вища школа, 1978. С. 17–24.

6. Семенова Е. В., Немчинова Н. В. Стилистика англ. языка: учеб. пособие. Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, 2017. 104 с.

7. Соколова М. А., Гинтовт К. П., Тихонова И. С., Тихонова Р. М. Теоретическая фонетика английского языка: учеб. для студ. высш. учеб. заведений. [3-е изд.]. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. 286 с.

8. Стрельцова Г. Д. Способы коммуникативного воздействия на примере синтаксиса устной речи. *Проблемы эффективности речевой коммуникации*: сб. научн. анализ. обзоров. Москва: ИНИОН АН СССР, 1989. С. 172–186.

9. Филимонова О. Е. Номинативные и коммуникативные свойства вводных элементов предложения. *Коммуникативные и номинативные аспекты единиц языка*. Межвуз. сб. научн. тр. / отв. ред. В. В. Кабакчи. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1989. С. 54–60.

10. Хованская З. И., Дмитриева Л. Л. Стилистика французского языка. Москва: Высш. шк., 1991. 396 с.

11. Maugham W. S. Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard. Москва: Изд-во «Менеджер», 1998. 255 с.

12. Maugham W. S. Theatre. Москва: Изд-во «Менеджер», 1997. 274 с.

13. Maugham W. S. The Lotus Eater /English story. Москва: Изд-во «Менеджер», 1998. Р. 235–257.

14. Maugham W. S. Then and Now. London: Pan Books, 1996. 216 с.

15. Maugham W. S. The Painted Veil. Москва: Изд-во «Менеджер», 1997. 269 с.